

ירשת" אגו מקשיבים את ההתמרמרות החזקה נגד „הירושה" שבאָה אליו על ידי גול משפט יותר מעל הרציחה עצמה, שהרציחה בדין המלכות היא ממעשים שבכל יום. גם תוכחת נתן אל דוד על „כבשת הרש" התבטאָה ביהוד על שהתחכם להסתיר את נבלת הוימה על ידי הרצח שעשה במסתרים, כדי להיות צדיק בעיני אלהים ואָדם. שכן אָמר לו הנביא: אתה עשית בסתר ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל ונגד השמש (מ"ב, י"ב, י"ב).

החנופה והצביעות שמשו לעולם להנביאים אמת המדה למוד בה את מעשה הרשע, שהעושה במחשך מעשיו ואומר לא יראני יה כופר בעינו של עולם, „ועושה עינו של עולם כאלו אינה רואה" ולפיכך כשמנו חכמים שמונה מדות בגניבה, זו למעלה מזו, אמרו: למעלה מכולם גונב דעת הבריות.

הוא הוא דכתיב: אם עושק רש וגול משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה על החפץ, כלומר על עצם מעשה העושק והגול, אלא על התרמית והתנופה של הגבוהים מעל גבֹהִים המבקשים לכסות על העושק ולרמות את הבריות.

רב צעיר

כן הגנב שעל כל פנים למראית עין הוא מודה בנמוס המדינה ומקבל עליו את הדין ועושה מעשיו במסתרים. כך שורת הדין נותנת. אולם כשדנים את האָדם על פי מעשיו ויורדים לתוך אופיו של זה ושל זה ולתוך קלקול מדותיהם מוכרחים לבוא לידי מסקנה שהגנב מקולקל במדותיו מן הגולן, שזה ברו כתוכו ואינו רוצה להתראות צדיק בעיני הבריות, באופן שבמדה ידועה יש בו צד האמת, ואלו גנב הוא גורל וצבוע שמתראה כצדיק בעיני הבריות, בשעה שבנפשו פנימה הוא לועג למשפט וצדק ואין אלהים בלבו כל מזימותיו.

מטעם זה התרעמו הנביאים תמיד על עשק רש וגול משפט יותר מעל הגול עצמו. משפט מעוקל הרגיו אותם ביותר מפני שיש בו צביעות וחנופה. בספור המעשה של אחאָב ונבות בולטת הצביעות, התרמית והחנופה של בית המלך שבקשו לכסות על מעשה הגול בזדון לבב על ידי משפט שקר לרצוח איש נקי וצדיק, והמשפט המרומה הזה הוא שעורר ביהוד את התמרמרות הנביא אליהו הקנא וגוקם למוסר, יותר ממעשה הרצח והגולה. בדברים החרifiים והגוקים שהרעים נגד המלך, „הרצחת וגם

עין צופיה

אחריה כלום. היא הטילה מרות על היחיד, שגנה לו צוים ואזהרות וכפתה אותו על קיומן של מצוות וזהירות בעברית. יתר על כן, העיירה כולה היתה בחינת „עין גדולה", העוקבת אחרי מעשיו של כל אחד מתושביה ובודקת אותם בדיקה חמורה וקפדנית, אם אינם פורצים את גבולות המותר ואינם פוגעים במקובל.

כל יחיד הרגיש את עצמו כאילו הוא יושב בבית של זכוכית, שהכול מציצים בו, מתחקים על ארחו ורבעו, שיחו ושיגו, מוציאים עליו משפט, משפילים או מרוממים,

הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה: דע מה למעלה מחך — עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים. (פרקי אבות, פ"ב, מ"א)

העיירה היהודית בימי גדולתה, כשעמדה הכן על כלונסאות העבר והיתה מסוייגת כסני השפעות־חץ ורוחות־הרס היתה זוקקת את היחיד בכחה המוסרי לשאת בעולם של חובות שונות ולהשתעבד למנהגים קבועים. דעת הקהל היתה מעין גזירת המלכות, שאין

לידי שנוי של כמה ערכים ושגרים לפסילת מטבעות ישנות ויציקת חדשות, עברה, „העין הצופיה“ מתחומה של העיירה אל תחומה של הספרות, שבה התאזרח וביצרה מקום של כבוד. בתחומה החדש היא פשטה את בגדיה הישנים, גשתחררה ממושגי ימי הבינים, מהשקפות צרות ומדעות שעבר זמנן, הפקיעה את עצמה מהשגחה על הרשויות המיוחדות ליחיד ורכזה את ראייתה באותן הרשויות, שעניני הרבים משולבים בהן. היא ראתה את תפקידה במלחמה ברקוב ובלה, בנפסד ותחוח ובספיחי בר ושחיסי פרא, המתגלים על שטח המציאות, בבקורת פעולות ומעשים, מוסדות ותכונות, בהתרעה על כל מה שיש בו מאיוזה צד נזק לשלום הצבור ובעמידה על משמרם של השקפות ודעות, רעיונות ומחשבות, המשמשים בסיס לחיים מתוקנים, כדי שלא יפסידו את ערכם הפנימי ולא יעשו חולין.

לא תמיד היתה עומדת העין הצופיה על מרום תפקידה. עתים היתה מצטיינת בראיה חריפה ונוקבת ובחזירה לתוך שרשי הדברים ועתים היתה ראייתה לקויה ומטושטשת, יש שהיתה מתגלית בכל כחה, והיתה מסמלת את מצפון החברה ויש שעלה בה תבלול והוכחה בעוררן, אבל עצם מציאותה היה ניכר תמיד וישותה היתה בולטת.

אולם כשנתבונן בחיים העברים באמריקה יראה לנו, כאילו העין הצופיה נסתלקה לגמרי ועברה ובטלה מן העולם. אין מתיחת בקורת ואין התרעה על קלקולים, אין הגבה ואין התעוררות, אין קריאת תגר ואין התמרמרות נפש. דומה, כאילו מרכבת החיים המתגלגלת נוחות ושוקטות על מרבדי פלוסין ושטיחי קטיפה היא כלילת השלמות: היא ערוכה ומתוקנה בכל חלקיה ללא חסרון וללא פגם והיא עושה את עבודתה על הצד היותר טוב. אין, ברור השם, על מה להתאונן. אין על מה להרעיש עולמות, לזעזע את המצפון ולהטריד את הנפש. שלזה אידיאלית נסוכה על הכל וצעיף של מנוחה עוטה את כל הסביבה.

אבל הופעה זו בעצם אינו סימן טוב,

מהללים או מחללים, מחייבים או מזכים — הכל לפי ערך הנהגתו ומעשיו. הוצאת משפט על מעשי אדם לא תמיד היה דבר שבעיון בלבד: ענין של גנות או שבח בלולים. יש שהדברים יצאו מכלל דברים והצטרפו למעשים, שיש בהם משום עשיית דין ממש. היו מכריחים בכח הזרוע את העושה לפייס את העושה ולהתרפס לפניו. כך, למשל, „בחמשה ושבעים אלף“ של שלום עליכם, כשיצאה השמועה באחת העיירות, כי פלוני שבידו היה מופקד שטר שוכה בגורל, לא רצה להשיב את השטר למפקד, מסופר כדברים האלה: „לא היו רגעים מועטים ובני העיר נסכו על בית — — — העצים שבחבורה עמדו לתבוע את עלבוננו, ונמצאו ביניהם בעלי נפש, אשר הקישו באגרופם על השולחן, ויש מהם שהבטיחו גם להכות לחי, לפרק עצמות, לשבור „זרוע עם קדקוד, להרעיש את הבית עד היסוד“ — — —

היש צורך לאמר בימינו, כי דעת הקהל לא תמיד דנה דין אמת, כי לעתים התערבה צרשויות כאלה שלא היתה לה כל רשות להתערב, וכי יש שעשתה מה שעשתה מתוך קנאות בלתי מוצדקת ובערות גסה ונתעבה? היש צורך לומר, כי פעמים היתה מטילה על היחיד צבתות של ברזל, גוזלת ממנו את זכותו האישית וטוחנת אותו בגלגליה האכזריים?

אף על פי כן כשנקלוף מתופעה זו את הקליפות הזמניות, שהיו טבועות בחותם של חוסר תרבות, צמצום ההשקפה וקטנות המוחין ונעמוד על העיקר שבה, נמצא, כי היה צפון בה סם חיים, כי היא נשאה בקרבה את הרעיון של זיקת הפרט לכלל והטעימה את הרגשת האחריות ההדדית שבין היחיד והחברה. היא יצרה מין אויר רוחני, שעורר למעשים טובים ומנע ממעשי רשע, שחזק את רצונם של תשישי הרצון ותועיהלב, והתיש את יצרם של הפכפכים ונלוזים.

עם ירידת העיירה והתדלדלותה מצד אחד ורוח הזמן החדש מצד שני, שהביא

אינה עלולה לספח בקורת הראויה לשמה. אדרבה, סביבה כזאת, שבה מפסידים העיקרים הכי חשובים את זויותיהם החדות, מתעגלים, מקפחים את כחם החיוני ומתגלים גלים גלגולים שונים בהתאם למהלך הרוחות מזמן לזמן — סביבה שמלת הקסם שלה היא הסתגלות קיצונית, חתורים ללא קו אחרון וגלגול בכל המדרונות לא רק מרר שפת את העמודים שהבקורת עומדת עליהם, כי אם גם נוטלת ממנה בעצמה את מקור חיותה, מוצצת כערפד זול זה את דם תמציתה והופכת אותה לצליל ריק ולשם שנתרון מתכנו.

י. אובסי

כי אם סימן רע. היא אינה מעידה על תקון החיים ושלמותם, כי אם על קלקול פנימי של בורג בקורת החיים בעטייה של הסביבה. בקורת החיים חסרה כאן לא מפני שאין בה צורך, כי אם מפני שאין לה אחיזה ואין לה התנאים הדרושים לגדולה ולהתפתחותה. כי הלא בקורת החיים עומדת בעיקרה על האמונה העמוקה בקביעותם של עיקרים וקדושתן של דעות ועל הרצון החזק להטות את החיים לצדם של אלה, לשפרם ולהשביחם ברוחה של המטרה הנכספה.

אולם הסביבה, הספוגה רפיפות ורכיכות והמלאה סוכות שלום, העשויות צמר רכים,

בין הזמנים

ואלה הדברים, בתמציתם, אשר דבר נחום גולדמן כחאשינגטון העיר, במלון „וילארד“ מול הנאספים:

בכל כינוס יהודי סבורים אנו כי איום מצבנו מנשוא ועכשיו באו מים עד נפש. איראפשר עדיין למצות את כל עומק הטראגדיה, כי פרטיה מכוסים בערפל; רציחות הנאצים בכל ניוולן המזעזע תתגלנה רק לאחר המלחמה; אולם גם העובדות הידועות לנו מקפאות את הדם בעורקים: במשך 5 החדשים נחרבו עד היסוד שני מיליונים יהודים; חיים צבוריים תרבותיים וכלכליים נשמדו, מאות אלפים הרוגים ושחוטים, חללי רעב וחרב — זהו סך הכל של הקבוץ היהודי בפולניה. לא טוב ביותר המצב ברוסיה. אָמנם שם הציל היהודי את עורו אך חיו הם בכחינת עבדות בתוך „חרות“. והוא הדין עם מיליון היהודים ברומניה ומחצית המליון בהונגריה.

ואם מצבנו מבחינה פיסית איום ונורא, הרי מבחינה מדינית-חיסטורית חשתפר וחוטב. כי אלמלא חיתה „מינכן“ השלטת במדיניות

אסיפת
„הקונגרס
היהודי
האמריקאי“
האסיפה הלאומית של
הקונגרס היהודי האמריקאי
קא“ נפתחה כחאשינגטון
במלון „וילארד“ במעמד
נציגים מ-70 ערים, אורחים

ומוזמנים. הנשיא היה לואיס ליפסקי.
ויפה עשה הקונגרס שקמץ הפעם בברכות וטקסים, גיבושי מלים וזיכוי סרק ועבר היכף, מתוך כובד ראש, אל סדר היום.

ד"ר נחום גולדמן, הגלגל המניע בקונגרס העולמי, נתן את הנעימה לכנוס הזה. זה עכשיו בא מאירופה ונהירין לו שביליה וארחותיה. בתיאור חי ומפורט שקף על תסבוכת המלחמה ועל מצב עמנו. במקל חובי לים הצליף על ה„יאהודים“ נטולי חזון לאומי ואידיאה לאומית שמאום לא למדו ומאום לא שכתו ממאורעות הימים, ובדבריו הכבושין היה: א), „אני מאשים“ כנגד השאננים בנייר יורק והבוטחים על נהר הודסון; ב) חידוי על החסאים שאנו חייבים עליהם כלפי איי; ג) קריאה לאיחוד הכחות והתכוננות ליום הדין.